

Ozir po svetu.

Popotovanje po Bosni.

Iz Zagreba v Sarajevo.

(Dalje.)

Hodža opravlja molitve po 5krat na dan na zvoniku, kasneje pa tudi v džamiji. Vsak mohamedanec, predno ko gre v džamijo, opere si roke in noge, večkrat tudi lice. Ko pride pred džamijo, sezuje svoje čevlje, ter gre v samih nogovicah se sklanjat Alahu v džamijo, katera je navadno po tleh pokrita s preprogami ali pa s teno štorijo. V džamiji se ne nahaja družega kakor svetilnice in sveča, blazina na mestu, kjer je v naših cerkvah veliki oltar. Tukaj opravlja hodža svoje molitve, in se klanjuje tako, da je obrnen proti ljudem. Molitev hodža opravlja v turškem jeziku, roke razpenja, se vzdigne ter zopet poklekne, se hitro postavi na noge in zopet se vrže na zemljo, kakor on, tako delajo vsi, kateri so v džamiji, in čuditi mora se človek, kako hitro se vse to vrši, in tako redno, kakor da bi gledal vojake pri vajah. Molitev navadno traja po pol ure, potem pa zopet vsi zapusté džamijo. — Spomniti moram še, da ob času „ramazana“ mohamedanci pečejo nekako močnato jed, katera je podobna našim rezanicam. Napravljena je iz pšenične moke in brez soli. To jedilo imenujejo „kadaj“. Polijejo ga z medom in surovim maslom, in pogosté goste, kateri jih pri nočnih pojedinah obiskujejo.

To bi bil kratek popis „ramazana“, katerega sem opazoval v Zenici.

Kakor sem uže poprej omenil, ostati sem moral še drugi dan v Zenici, misleč, da bom drugi dan mogel se vpisati na pošti, da se potem tretji dan ž njo odpeljem v Sarajevo. Ta dan upotrebil sem posebno zato, da sem pregledal malo okolico zeniško, njeno polje in druge gospodarske razmere.

Polje Zeniško bilo bi lepo in tudi rodovitno, ko bi bilo le bolje obdelano. Največ prideluje se koruze, potem pa posebno veliko tudi dinj. Dinje so vsajene po polji, kakor pri nas buče, in so najbolj priljubljena jed mohamedancem. Celo polje obdano je z malimi bregovi, za katerimi se vzdigujejo visoki hribi. Ti bregovi bili bi posebno dobri za vinograde, ker Zenica ne leži više kakor 300 m. nad morjem, in je še posebno obvarovana severnih vetrov. Da so tukaj morali biti nekdanj tudi vinogradi, dokaz nam je prislovica, katero imajo še dandanes gledé obdelovanja trsa v okolici zeniški, glasí se:

„Reži me prije soka,
Ropaj me prije pupa,
Muti prije cvieta,
Dodit ti ću i kod ostalog svieta“

Trto videl sem v Zenici samo eno pri neki hiši vsajeno; bila je „kozjek“. Grozd je bil lepo razvit in gotovo je tudi dozorel.

Industrije v Zenici druge ni, kakor pletenje vrvic (štrikov) iz kozje dlake. Pri tem pletenju se mi Bosnjaki zdé veliko praktičnejši od naših vrvarjev. Pri nas se navadno upotrebujeta dva človeka pri napravi vrvic: eden žene kolo, drugi pa suče in plete vrv. To opravlja v Bosni vse en sam človek, in to navadno kak fant od 14—16 let. On sam goni stroj, plete in vrtí vrvco, tako hitro, da je v malih minutah napravljena dolga vrvica. Stroj napravljen je tako lahko, da ga vsaki otrok lahko iz enega mesta na družega prenese. Ta priprava zdela se mi je najpraktičnejša od vseh, kar sem jih mogel videti v Bosni.

Na reki Bosni opazil sem tukaj prve mline, navadno na enega ali pa dva kamna, katere goni turbina. Tudi

ti mlini so v toliko praktični, da kaj malo vode potrebujejo, in se lahko postavijo na prav majhnem prostoru.

Razen tega sušijo v Zenici veliko sliv, in kuhajo tudi slivovico. A Zeničani ne razumejo ne tega ne onega. Sušene slive so navadno skoraj sežgane, in slivovica je taka, da komaj zasluži to ime. To opazoval sem pri nekem pravoslavnem Zeničanu, kateri je ravno kuhal slivovico. Kakor mi je pripovedoval, navadno slive oberejo na pol zrele ter jih stolčejo, da počnejo vreti. Ko postane ta drozga nekoliko kislá, potem mislijo, da je pravi čas prišel za kuhanje slivovice. Navadno dobi ta drozga duh po ojetu, ker se je alkohol vsled predolgega vrenja pretvoril v ojetno kislino. Slivovica je vsled tega slaba, komaj ako ima 10—14% alkohola, ter je navadno kislega okusa. To jim je njihova najljubša pijača.

Živinoreja je slaba, posebno mnogo redijo ovac, tako imenovanih „cakelnov“, kateri se povsod v Bosni dobijo. Zemlja je lahko ilovnata mešana z apnenko.

Na desni strani Bosne nahaja se premog, katerega se nekateri podvzetniki počeli uže kopati, pa jim je vlada to zopet zabranila. (Dal. prih.)

Mnogovrstne novice.

* *Koliko je konj in mezgov v Evropi.* Po številjenji kónj in mezgov od leta 1866. do l. 1876. je v Rusiji 16 milijonov in 160.000 kónj, — v severni Ameriki 9 milijonov in 504.200 konj, — v Avstriji 3 milijone in 569.434 kónj in 14.985 mezgov, — v Nemčiji 3 milijone in 352.231 kónj in 1626 mezgov, — na Angleškem 2 milijona in 790.851 kónj, — na Francoskem 2 milijona in 742.738 kónj in 303.775 mezgov, — v Italiji 657.544 kónj in 293.868 mezgov, — v Švediji in Norvegiji 655.456 kónj, — v Španiji 382.009 kónj in 6 milijonov in 665.427 mezgov, — na Danskem 216.570 kónj, — v Belgiji 282.163 kónj, — v Holandiji 260.056 kónj, — v Švajci 100.934 kónj in 3145 mezgov, — na Grškem 98.938 kónj in na Portugaljskem 79.716 kónj.

Politične stvari.

Nj. veličanstvo cesar — in pa cesarski uradniki o pravicah narodnega jezika.

Centralisti neprenehoma kričijo, da je Avstrija nemška država zraven Nemčije, in med centralističnimi kolovodji so celo nekateri taki, ki duševno svojo hrano dobivajo od judov Berolinskih, ki trdijo, da Avstrija je nemška država v nemškem cesarstvu, da pa to ostane, je treba, da je Nemeč gospod v Avstriji, zategadel pa je zopet solidarnost vseh Nemcev v Avstriji neobhodna potreba. To frazo v eno mer ponavljajo od leta 1861., naj je centralistična vlada na krmilu ali pa avtonomična. Velike politične premembe v našem cesarstvu, namreč da je Avstrija izstopila iz nekdanjega „nemškega bunda“ in da je cesarstvo razcepljeno na dvoje (Avstro-Ogersko) — vse to je Veliko-nemcem lanskí sneg!

Žalibog, da je tudi velik del ces. uradnikov — ne vsi, to radostni javno pripoznavamo — v teku toliko let se navzel fraze: „Avstrija je nemška“, in „nemški jezik je uradni jezik“. Če tudi se je kak minister spomnil, da ustava daje vsem narodom v Avstriji ravnopravnost tudi v jeziku in je včasih prišel z Dunaja kak ukaz, da politični in sodnijski uradi morajo uradovati v jeziku narodovem, le nevoljno se je ponem-

čena birokracija deloma ravnala po teh ukazih, deloma pa celo ne, in zato pač ni čuda, da je unidan ponovljeni ukaz o uradovanji na Českem in Moravskem vrigel ogenj v streho centralistom. Nemčurski časniki vseh avstrijskih dežel so unisono vzdignili strašansko hrup o „Sprachenfrage“ in še zdaj kriče „nemštvo je v nevarnosti“, ako ne vlada nemški jezik v uradnih pisarnah. Tudi pri vojaščini bile so zelo enake razmere; tudi tu je kraljevalo enako načelo in le boječ se je na pr. častiti c. k. stotnik pl. Komelj lotil spisavanja knjižic, ki slovenskega vojaka v njegovem jeziku podučujejo v poslih vojnih.

Gledé na vse te dozdanje žalostne razmere je pač vsacemu rodoljubu in vsacemu pravemu Avstrijanu jako dobro délo slišati, da je presvitli naš cesar odločno povdaril ravnopravnost jezikovo, ki gre vsacemu narodu.

Naj povemo našim bralcem, kje in kako je to bilo.

Ko je, kakor naši bralci vedó, cesar nedavno potoval po Českem, ogledoval je armado pri Kraljevem Gradcu. Pri tej priliki je stotnik Suhanek od 18. pešpolka posamezna povelja (komande) vojakom tudi v českem jeziku razložil, kar je cesarju očividno jako povšeči bilo. Ko je pa pri isti priliki nek drug stotnik istega polka nekemu vojaku nekaj v nemškem jeziku razlagal, vprašal je cesar stotnika, ali je vojak Nemeč, in ko je slišal, da ni, ukazal je stotniku, naj vojaku stvar razloži v njegovem maternem jeziku, to je, českem. — Ali ni to zlata vreden opomin Nj. veličanstva cesarja samega tudi vsem uradom, naj z ljudstvom občujejo z besedo in v pismu tako, da dobro razume, kar se mu pravi ali piše, to je, v maternem njihovem jeziku, vsaj ni ljudstvo zaradi uradnikov na svetu, ampak uradniki so za ljudstvo v službah. Zato je patudi, kar smo uže v prejšnjih naših listih omenili, presvitli cesar na svojem potovanji na Českem mnogokrat se razgovarjal v českem jeziku.

Obraznave deželnih zborov.

Deželni zbor Kranjski.

4. seja 21. dne junija.

Gosp. c. k. deželni predsednik izroči vladno predlogo z načrtom postave o ribštvu.

Vložene peticije se izročé dotičnim odsekom. — Poslanec Dežman poroča v imenu finančnega odseka o gledališkem zakladu; vsled tega obvelja proračun za leto 1880 (potrebščina 3422 gold., zaklada 3422 gold.), proračun za l. 1881. (potrebščina 3294 gold., zaklada 3294 gold.), računski sklep za leto 1878. (dohodki 7463 gold. 99 $\frac{1}{2}$ kr., stroški 8444 gold. 78 $\frac{1}{2}$ kr.), računski sklep za leto 1879 (dohodki 3546 gold. 23 kr., stroški 2964 gold. 41 kr.). — Dr. pl. Schrey poroča v imenu finančnega odseka o proračunu normalno-šolskega zaklada za leto 1880. in predlaga: 1) proračun o potrebščini 195.829 gold., o zakladi 16.551 gold. 72 $\frac{1}{2}$ kr., tedaj o primanjkljeji 179.275 gold. 27 $\frac{1}{2}$ kr. naj se potrdi. 2) V poravnanje tega primanjkljeja s 179.275 gold. 27 $\frac{1}{2}$ kr. naj se dovoli za 1880. leto 18 $\frac{0}{10}$ deželne priklade za normalno-šolski zaklad na neposredne davke, podvržene prikladam za deželni in zemljiško-odvezni zaklad izvzemši one ljubljanskega mestnega okraja. 3) Učiteljski siroti Jovani Mašekovi naj se miloščine dovoli po 50 gold. za leto 1880., 1881. in 1882., učiteljski siroti Ani Centrihovi pa naj se miloščina letnih 50 gold. podaljša do 1. maja 1881. Ti predlogi, pa tudi predlog barona Apfaltrerna,

da deželni odbor, pričenshi od leta 1882. za stavbe in uravnave šol izplačati sme deželnemu šolskemu svetu le svote, katere bode deželni zbor sam odločil, obveljajo brez debate. Dalje je finančni odsek nasvetoval, da deželni odbor v proračunu potrjenih 700 gold. za nagrade katehetom le tedaj sme potrositi, ako bode normalno-šolski zaklad v to obsojen od najvišega kompetentnega sodišča. A nasproti vitez Vesteneck nasvetuje, naj se navedeni znesek 700 gold. dovoli brezpogojno, le s tem pridržkom, da normalno-šolski zaklad ni dolžan plačati take nagrade in da ima pravico, povračilo zahtevati od tistih, kateri bodo v zadnji stopinji v to zavezani, — deželnemu odboru pa naj se nalaga, omenjeni pridržek naznaniti deželnemu šolskemu svetu, vprašanje zaradi remuneriranja katehetov do zadnje pristojne stopinje konečno dognati, ob enem pa v polajšanje normalno-šolskega zaklada učiniti, da vsaj one šolske občine, katerih kateheti zdaj dobivajo nagrade iz tega zaklada, v smislu §. 55 politične šolske ustave voznini primerni del navedenih nagrad takoj prevzamejo. Ta predlog sta podpirala grof Thurn in dr. Deu. Najbolj temeljito pa priporočal ga je gosp. deželni predsednik Winkler, naglašaje, da je le previdno, ako se ne postopa ostro zoper duhovščino naše dežele, katera se je bolj kot drugod sprijaznila s šolsko postavo in katera v 30 šolah za silo osnovanih podučuje. — Poslanec Klun izreka začudenje, da nasprotna stran priznava zdaj potrebo poduka v veronauku in pravico do nagrad, ker so njegov nasvet v zadnjem zborovanji gledé nagrad za katehete popolno zavrgli, vendar ga to spokorjenje veseli, zato priporoča Vesteneckov predlog toda s to premembo, naj se dostavek gledé pridržka pravice za povračilo izpusti. Vitez Vesteneck od besed poslanca Kluna občutljivo zadet, skušal je začudenje ironično izpodbiti. Konečno je poročevalec pl. Schrey poprijel besedo in dolgočasno zagovarjal odsekov predlog, v tem pa neko neresnično opazko vpletel, zaradi katere ga gosp. deželni predsednik Winkler zavrne. Pri glasovanji se sprejme Vesteneckov dostavek, za Klunov predlog je bilo 16 glasov, nasproti pa tudi 16, in zdajci, da zmaga nasprotna ustavoverna stranka, jej skoči deželni glavcar s svojim glasom na pomoč.

Dr. Poklukar poroča v imenu finančnega odseka o računskih sklepih ustanovskih zaklad za l. 1878. in 1879., ki se odobré in sicer v skupnem premoženji koncem 1878. leta 1 milijon in 267.793 gold. 89 kr. (kurzne vrednosti 927.255 gold. 47 kr.) in koncem leta 1879. z 1 milijonom in 296.546 gold. 19 $\frac{1}{2}$ kr. (kurzne vrednosti 1 milijon in 36.631 gold. 20 $\frac{1}{2}$ kr.) — Dalje dr. Poklukar nasvetuje, naj se Glavarjevemu beneficijatu in bolnišničnemu oskrbniku Jos. Lombergerju v Komendi sv. Petra letna remuneracija 250 gold. od leta 1880. zboljša na 300 gold., kar obvelja. — Konečno vitez Gutmannsthal v imenu finančnega odseka poroča o proračunih vinorejske šole na Slapu za l. 1878.; dohodki so znesli 3930 gold. 23 kr., stroški 6753 gold. 11 kr., primanjkljeji 3001 gold. 72 $\frac{1}{2}$ kr., ki se je pokrtil iz deželno-kulturnega zaklada, za leto 1879. pa so znesli dohodki 8067 gold. 46 kr., stroški 8490 gold. 6 $\frac{1}{2}$ kr., primanjkljeji 428 gold. 60 $\frac{1}{2}$ kr., ki se je iz istega zaklada pokrtil.

Poslanec vitez Gutmannsthal priporoča odsekov predloge in povdarja, da se za vinorejce mora nekaj storiti; ker pa se kmetijska šola za Dolenjsko ne more napraviti zaradi slabih denarstvenih razmer, naj se ustanovi popotni poduk.

Poslanec dr. Bleiweis očita, da zbor uže mnogo let le krpa in krpa, kadar je kaj storiti za kmetijstvo, a celega nič ne dovrši. Kmetijska šola se nihotla